

mány, hanem szinte az egész magyar polgári művelődés az érinthetlenség jellegével ruházott fel.

És ezt a feladatot talán könnyebb kézzel oldhatta meg egy szentséget és dogmákat nem ismerő kommunista költő, mint a szakkörökben gyakran inkább megszokás, mint mély meggyőződés alapján elfogadott konvenciókhoz már csak kartársi tapintatból is jobban ragaszkodó nyelvész.

(1958)

KELEMEN BÉLA *A mai román nyelvtudomány főirányai*

A mai román nyelvtudomány előzményei aránylag messze nyúlnak vissza¹. Nem célunk a megtett úton átszaladni, megértéséhez azonban szükséges a közvetlen előzmények ismerete. A modern román nyelvtudomány szakaszának kezdete Bogdan Petriceicu Hasdeu nevéhez kapcsolódik. A Román Akadémia megbízásából szerkesztett *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice și populare a Romanilor*, melynek I—II. kötete 1887-ben, harmadik kötete pedig 1893-ban jelent meg Bukarestben, jelzi az elindulást.

Nem véletlen tehát, hogy roppant gazdag, a szellemi kultúra egész területét felölelő anyag szótárcikkekbe történt felvétele miatt Hasdeu torzóban maradt nagy művének (a *bărbaț* címszóig jutott el) szükségszerű továbbvitele folytán a román nyelvtudomány egyik legfejlettebb ága a lexikológia és a lexikográfia lett. A román nyelv akadémiai nagyszótára, a *Dicționarul limbii române*, melynek Sextil Pușcariu és munkatársai jó egyharmadát szerkesztették meg, hazai nyelvtudományunkban központi helyet foglal el. A Románia Szocialista Kéztársaság Akadémiája bukaresti, kolozsvári, iași-i munkaközössége a legnagyobb valószínűség szerint öt éven belül befejezi e szótár fennmaradt kétharmadának szerkesztését. Egyébként az elmúlt évek alatt az említett nyelvész-munkaközösségek Iorgu Iordan, Alexandru Graur és Ion Coteanu vezetésével ebből már megszerkesztették az M, N, O, R, Ș betű címszavait.

A korszerű lexikológia és lexikográfia, az elmélet és gyakorlat összekapcsolásának igényét mintegy kielégítve, a thesaurus — valamely nyelv teljes szókincsét felölelő szótár — mellett, mely elsősorban a szakemberek nélkülözhetetlen alapvető munkaeszköze, új típusú szótárak szerkesztésének az igényét is támasztja, olyan szótárakét, amelyek az irodalmi és beszélt köznyelv jelenkori szókincsét ölelik fel. Nos, a mai román nyelvtudomány felismerte ezek roppant jelentőségét a társadalom általános műveltségi színvonalának emelésében, a nyelvi kultúra ápolásában. Jól képzett szakembereink az ötvenes évek közepén alig néhány év alatt Dimitrie Macrea vezetésével megszerkesztették a mai román irodalmi nyelv szótárát, s ez *Dicționarul limbii române literare contem-*

¹ Kelemen Béla: A román filológiai és nyelvtudományi kutatások a Román Akadémia centenáriumiának tükrében. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, X. 2. 211—27; uo. további könyvészeti utalások.

porane címen 1955 és 1957 között meg is jelent négy kötetben. A bukaresti és kolozsvári nyelvészek e közös munkáját követte a modern román nyelv egykötetes, illusztrált, térkép-mellékleteket is tartalmazó szótára, a *Dicționarul limbii române moderne*, mely a bukaresti Nyelvtudományi Intézetben készült, s 1958-ban jutott el több mint 100 000 ember asztalára. Modern, ötletes munka. Megjelentetésével sok országot előztünk meg e tekintetben.

A bukaresti Nyelvtudományi Intézet egyik kisebb munkaközössége a nyelvészeti kutatásokban hasznos szóvégmutató szótárt szerkesztett; ez 1957-ben *Dicționar invers* címen jelent meg. Kevés ország nyelvészeti irodalmában találunk ilyen jellegű munkát. Talán nem érdektelen, ha megemlítjük, hogy ebben a szótárban a szavak nem kezdőbetűjük (hangjuk), hanem a szóvégi betűk szoros ábécé-sorrendjében következnek. Az említett szótár ezekkel a szavakkal kezdődik: *a, taa, ba, aba, baba, daba, geaba*, és ezekkel végződik: *treazv, lanțuv, cuptuv, otuv, pământuv, plesuv*. A szuffixumokat, szóvégződéseket betürendbe állító szótár nemcsak a nyelvészek, hanem a költők munkaeszköze is lehet.

Nyelvtörténeti szempontból jelentős a *Dicționarul dialectal aromân general și etimologic* (Az aromán dialektus általános és szófejtő szótára), szerzője Tache Papahagi (1963).

A lexikológiai és lexikográfiai munkák többségét a kétnyelvű szótárok alkotják. Ezek közül legjelentősebb mind a terjedelem, mind pedig a módszer szempontjából az Akadémia kolozsvári Nyelvtudományi Intézetében szerkesztett *Român—magyar* szótár, mely 1964-ben jelent meg két kötetben². Igen hasznos volt, hogy e szótár kéziratát a kulturális egyezmény értelmében elolvasta a Magyar Tudományos Akadémia Köpeczi Béla professzor vezetése alatt dolgozó munkaközössége. Észrevételei, javaslatai figyelembevételével emelkedett e mű tudományos színvonalára. Az Akadémia bukaresti Nyelvtudományi Intézetében egy német—román nagyszótárt szerkesztettek, mely *Dicționar german—român* címmel 1966-ban jelent meg egy kötetben. A kétnyelvű közép- és zsebszótárok az Akadémián kívül készültek, és a Tudományos Kiadó gondozásában jelentek meg.

A szótannak a tulajdonnevekkel foglalkozó ága, az onomasztika értékes — Nicolae Iorga, I. Aurel Candrea, Nicolae Drăganu, Ștefan Pașca és mások nevével fémjelzett — örökséget fejlesztett tovább. A helynévkutatás irodalmát Iorgu Iordan akadémikus *Toponimia românească* (1963) című munkája és Emil Petrovici akadémikus nagy számú tanulmánya nemcsak sok adattal, hanem új elméletek megfogalmazásával és fejlettebb módszerek alkalmazásával is gazdagította. Nem egy eddig idegennek tekintett helynév a román nyelv kölcsönszavaiból képzett helynév, vallja Emil Petrovici. Ilyen például a „Prislop“ helynév, melynek szláv eredetű, de már románná vált köznévvé az alapja. Iorgu Iordan a helynévadás társadalmi és pszichológiai okaira is figyelmeztet. A személynévkutatásban Alexandru Graur akadémikus *Nume de persoane* (1965) című munkája jelent elméleti szempontból is értékes adalékot. N. A. Constantinescu *Dicționar onomastic românesc* (1963) című munkája hasznos forrásanyag. Ugyanilyen jellegű Coriolan Suciú: *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania* (1967).

² Lásd Kelemen Béla: Az új Román—magyar nagyszótár. Korunk, 1957. 369.

Valamely tudományág színvonalának, eredményeinek értékelő számbavételekor döntő kritérium a megjelent munkák gondolatébresztő vagy adatszolgáltató felhasználása a szakirodalomban. Az utóbbi három évtized alatt a hazai és külföldi nyelvészeti munkákban és szakkiadványokban egyre gyakrabban ötlük szemünkbe az ALR rövidítés: a román nyelvtudomány egyik legjelentősebb munkája, az *Atlasul lingvistic român* általánosan ismert jele. Románia a nyelvatlaszt szerkesztő és kiadó első országok között van. A román nyelvatlaszból, melynek anyagát Sextil Pușcariu kezdeményezésére Emil Petrovici és Sever Pop gyűjtötte össze a harmincas évek alatt (1929—1938 között), eddig nyolc nagy kötet (ezeken a térképeken a gyűjtőpontok mellett a kérdezett szó van feltüntetve) és hat kis kötet (melynek térképlapjain a szóföldrajzi eltéréseket színes jelekkel érzékeltetik) jelent meg *Micul atlas lingvistic român* címen (talán nem érdektelen rögzítenünk, hogy ezekből öt nagy és három kis kötet a felszabadulás után, pontosabban az utóbbi tizenegy év alatt). A kolozsvári Nyelvtudományi Intézet Emil Petrovici akadémikus vezetésével tovább folytatja e munkáját, melynek révén hazánk nyelvjárás-kutatása nemzetközi tekintélyt szerzett magának. Jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, hogy 1965-ig mintegy 66 ismertetés, recenzió jelent meg róla itthon és külföldön. A kolozsvári Nyelvtudományi Intézet nyilvántartásából tudjuk, hogy 1965-ig 186 olyan tanulmány látott napvilágot, mely az *Atlasul lingvistic român* vagy a *Micul Atlas lingvistic român* adatait használta fel és magyarázta.

A román nyelvtudományt mindig a korszerűség jellemezte. Ezt bizonyítja az új típusú, gazdag, nemegyszer valamennyi falut, több várost felölelő új, tájnyelvi atlaszok kezdeményezése is. A *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni* átfogó címet viselő, nyolc atlaszt (Olténia, Havasalföld és Dobrudzsa, Moldva és Bukovina, Erdély, Krisána, Máramaros, Bánát, a Dunától délre beszélt román dialektusok) magába foglaló nagy mű első kötete (Boris Cazacu professzor irányítása alatt a bukaresti fonetikai és nyelvjárás-kutatói központban készült) 1967-ben már meg is jelent. Címe: *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia* (NALROlt). Az új tájnyelvi atlaszokat az említett bukaresti intézményen kívül kolozsvári, iași-i és temesvári munkaközösségek készítik, elosztva egymás közt az említett területi egységeket. A bukaresti munkaközösség külön érdeme, hogy a nyelvatlasszal egyidejűleg megjelentetett egy olténiai tájnyelvi szójegyzéket és egy olténiai szövegyűjteményt. Az ALR mellett most már a nemzetközi és hazai szakirodalomban a NALROlt is hirdeti a román nyelvtudomány sikerét. Más síkon, de azt a szerepet töltik be, mint a földkerekség távoli országaiba eljuttatott ipari termékeink védjegyei.

Mivel számbavételünk az önálló kötetekben már megjelent munkákra szorítkozik, csak utalunk arra, hogy a román nyelvjárás munkák sorát például az Alexandru Rosetti akadémikus szerkesztésében, a bukaresti fonetikai és dialektológiai központ kiadványai sorát gazdagító, öt kötetben megjelent *Fonetica și dialectologie* gyűjteményes kiadvány (1958—1962), Ion Coteanu *Elemente de dialectologie a limbii române* (1961) című román dialektológiai kézikönyve, Teofil Teaha a Fekete-Körös völgye román nyelvjárásairól készült monográfiája (1961), s több tájszógyűjtemény egészíti ki.

Hazánkban a legrégibb eszközfonetikai laboratórium a kolozsvári

Nyelvtudományi Intézetben működik. Alapítója, Ion Popovici, és utóda, Emil Petrovici irányítása alatt több önálló kiadványa jelent meg a két világháború között.

A mai román hangtani irodalom roppant gazdag. Ez nem véletlen. A nemzetközi szakirodalomban is nagy tekintélyű Emil Petrovici és Alexandru Rosetti akadémikusoknak a román nyelv hangrendszerével kapcsolatos eltérő nézetei keltette elméleti viták tüzeiben született. A vita lényege leegyszerűsítve onnan ered, hogy a kolozsvári nyelvész szerint a mai román nyelv mássalhangzó-jellegű, a bukaresti nyelvész szerint pedig magánhangzó-jellegű (lásd Emil Petrovici: *Influența slavă asupra sistemului fonemelor limbii române* (1956); *Kann das Phonemsystem einer Sprache durch fremden Einfluss umgestaltet werden?* (1957); Alexandru Rosetti: *Recherches sur les diphtongues roumaines* (1959); *Introducere în fonetică* (IV. kiadás, 1967).

Hagyományokra támaszkodnak azok a mai munkák is, amelyek a román nyelv történetének kívánnak a modern tudományos módszerek és újabb nyelvi tények felhasználásával korszerű szintézist adni. A *Korunk* olvasói számára köztudomású, hogy már az Erdélyi Iskola triászának (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai) figyelme a román nép és nyelv története felé irányult. Azóta is minden korszak nyelvészei kötelesszerűen fordulnak e kérdés felé s a legkülönbözőbb jellegű művekkel (történeti hangtani, alaktani, mondattani, szótani tanulmányok, etimológiai szótárok, régi szövegek kiadása és monografikus feldolgozása) kívántak és kívánnak új adalékokat szolgáltatni. Az első átfogó és alapvető román nyelvtörténet Ovid Densusianunak, a bukaresti nyelvészeti iskola megalapítójának a műve, *Histoire de la langue roumaine* (I. kötet 1901, II. kötet 1938), mely 1962-ben román nyelven is megjelent. Gazdag anyaggal, eredeti értelmezésekkel gazdagította a román nyelvtörténetet Alexandru Philippide, a iasi-i nyelvészeti iskola megalapítója, *Originea Românilor* (I, kötet 1925, II. kötet 1927) című munkájával. A kolozsvári nyelvészeti iskola létrehozója, Sextil Pușcariu, *Limba română* (I—II. kötet) című munkája a román nyelvtörténet korszerű műve. Méltóan folytatja az említett három nagy román nyelvész munkáját a modern román nyelvtudomány egyik jeles képviselőjének, Alexandru Rosetti akadémikusnak hatkötetes műve, az *Istoria limbii române*, melynek egyes kötetei már az 5. kiadásnál tartanak.

A szocializmus útján haladó hazánk tudományos tevékenységének sajátos vonása a dialektikus és történelmi materializmus alkalmazása. Ennek nyomán a társadalomtudományokban kiváló eredmények születtek, köztük olyan nagy új művek, mint az ötkötetes *Istoria României*, a több kötetre tervezett *Istoria literaturii române*, melynek I. kötete 1965-ben jelent meg. Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája, mely az említett munkák kezdeményezője és megvalósítója, a nyelvészek feladataul egy hasonló jellegű román nyelvtörténeti mű megírását jelölte meg. Az ötkötetes nagy munkán nemcsak az Akadémia nyelvész-munkaközösségei, hanem a legfontosabb egyetemi központok szaktanárai is dolgoznak. Az *Istoria limbii române. I. Limba latină* címet viselő első kötetet egy bukaresti munkaközösség szerkesztette Alexandru Graur akadémikus vezetésével.

*

A román nyelvtudomány másik jellemvonása érdeklődési körének olyan régi nyelvészeti ágakra való kiterjesztése, amelyek a múltban kevésbé fejlődtek. Ide tartozik a romanisztika, az újlatin nyelvek kutatása. Mindjárt meg is kell jegyeznünk, hogy minőségi szempontból a román nyelvtudomány itt is felsorakozott az európai nyelvtudomány első soraihoz. Iorgu Iordan 1932-ben megjelent *Introducere în studiul limbilor romanice* című munkáját John Orr ismert romanista fordításában angolul is kiadták. E munka értékét mi sem bizonyítja jobban, hogy 1962-ben a Német Tudományos Akadémia kiadója is megjelentette Werner Bahner fordításában. Spanyolra és olaszra is lefordították. Az 1959-ben Lisszabonban tartott romanista kongresszuson nyilvánvalóvá vált, hogy e munka még harminc év után is aktualis. Szerzője marxista—leninista szellemben átdolgozta, s 1962-ben második román kiadását is megírta. A román nyelvtudomány doyenének szerkesztésében jelent meg a külföldön, különösen az újlatin országokban nagy keresletnek örvendő *Crestomație romanică* című terjedelmes mű három nagy és igényes filológiai apparátussal szerkesztett kötete. A felsőoktatás számára készült, de hasznos kézikönyve minden szakembernek Iorgu Iordan és Maria Manoliu bevezetése az újlatin nyelvészetbe: *Introducere în lingvistica romanică* (1965).

Alig volt hagyománya nálunk az általános nyelvészetnek. Nehéz feladat a nyelvtudomány elméleti kérdéseinek fejtegetése, új nyelvi törvényszerűségek, új filozófiai kategóriák és törvények nyelvészeti alkalmazása. Nem kétséges, hogy tudományos megoldásuk a marxista filozófia alapján képzelhető el. Példamutatón járt el Alexandru Graur, aki úttörő módon alkalmazta a hazai általános nyelvészetben a marxizmust. Nehéz munkáját, ha kisebb-nagyobb hibákkal is, megoldotta, s 1955-ben megjelentette a *Studii de lingvistică generală* című munkáját. Részben a kritikai észrevételek figyelembevételére alapján, részben pedig a gondolatokat tovább fejlesztve, a nyelvi tények magyarázatában világosabban látva, e munkát „Új változat” jelzéssel újra kiadta. Hatására egyre több nyelvész, filozófus, pszichológus és mások fordultak az általános nyelvészet felé. Így az általános nyelvészeti kutatás termékenysége 1959-től a *Probleme de lingvistică generală* is jelzi. Eddig megjelent öt kötetének felelős szerkesztője Graur akadémikus (az ötödiké Ion Coteanu professzor is). Az ugyancsak Graur szerkesztésében megjelent *Introducere în lingvistică* két kiadást ért meg (1958, 1965). E csoportba tartozik Rosetti *Le mot. Esquisse d'une théorie générale* (1947) és *Sur la théorie de la syllabe* (1959) című munkája.

Alig történt valami a múltban az irodalmi nyelv fejlődésének nyom követésére. Hiányt kellett pótolni, mégpedig nemcsak a kutatás, hanem a legmegfelelőbb módszerek megtalálásában is. Az eredmények nem maradtak el. Könyvtáram polcáról leemeltem hármat ama könyvek közül, amelyek e tárgykörre vonatkoznak: Boris Cazacu: *Studii de limbă literară. Probleme actuale ale cercetării ei* (1960); Alexandru Rosetti—Boris Cazacu: *Istoria limbii române literare I. De la origini până la începutul secolului al XX-lea* (1961); Nicolae A. Ursu: *Formarea terminologiei științifice românești* (1962).

A mai román nyelv grammatikájának tanulmányozása az utóbbi húsz évben eddig nem ismert arányokat öltött. Alig 14 év alatt az Akadémia megbízásából szerkesztett román nyelvtan, a *Gramatica limbii*

române I—II. 1954-es első kiadása után, az időközben bekövetkezett módszertani és elméleti ismeretfelhalmozódás alapján teljesen átdolgozva, korszerűsítve, második kiadásban is megjelent 1963-ban. Iorgu Iordan akadémikus *Limba română contemporană* címmel egyetemi tankönyvnek szánt, de azon messze túlmutató nagy munkája is két kiadásban jelent meg (1954, 1956). A bukaresti Nyelvtudományi Intézet három grammatikai tanulmánykötetet adott ki.

Eléggé elhanyagolt terület volt nálunk a nyelvtudomány története is. Az elmúlt negyedszázad részben már pótolta a múlt hiányosságait. Utalunk itt Dimitrie Macrea professor *Lingvisti și filologie române* (1959), *Probleme de lingvistică română* (1961) és *Studii de istorie a limbii și a lingvisticii române* (1965) című tanulmányköteteire. Ide sorolhatjuk Mircea Seche Schiță de istorie a lexicografiei române I. című könyvét (1966), amely kezdeteitől 1880-ig követi nyomon a román lexikográfia történetét.

*

Van a mai román nyelvtudománynak egy olyan területe is, ahol az alapterakással kellett kezdeni a munkát. Ez a modern nyelvtudomány. Kezdetei a nagy svájci nyelvész, Ferdinand de Saussure 1916-ban megjelent *Cours de linguistique générale* című posztumusz munkájáig nyúlnak vissza. Hazai nyelvtudományunk egyik jellemvonása az új iránti roppant fogékonyság. A strukturalista és matematikai nyelvészet kutatóintézeink tematikájának szerves része. Elért eredményeinkről a *Korunk* olvasói az első évfolyamok számaiban részletes „helyzetjelentéseket” olvashattak. Szükségesnek tartjuk mégis e kérdésnél megállni.

Ákárcsak másutt, nálunk is elsősorban a fiatal nemzedék a híve az új módszereknek és irányzatoknak. Törekvéseikben azonban nem voltak és nincsenek magukban. Emil Petrovici és Alexandru Rosetti, illetve a matematikusok részéről Grigore Moisil akadémikusok állandó támogatását tapasztalhatják. A modern nyelvtudomány módszereit ma már hazai nyelvészeink túlnyomó többsége alkalmazza.

Eltékintünk a szakosított beosztástól s néhány olyan román nyelvészeti munkára utalunk, melyeknek a tematikája ugyan különböző, de van egy közös vonásuk, és pedig az, hogy mint struktúrát, szerkezetet szemlélik a nyelvet. A strukturalizmus jegyét viseli magán például Emanoil Vasiliu már említett, a román nyelv fonológiáját bemutató könyve. E módszer jegyében fogant Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu *Structura morfologică a limbii române contemporane* (1967) című műve. Módszerét és nézeteit tekintve ennél is modernebb Sorin Stati *Teorie și metodă în sintaxă* (1967) című munkája. A szerző az új nyelvészeti irányzatok képviselőjének vallja magát, s különösen a strukturalisták nézeteire támaszkodik. A strukturalista nyelvészet elméleti kérdéseivel és a nyelvi rendszer különböző elemeire (például hangtan, alaktan) való alkalmazásával foglalkozik az *Elemente de lingvistică structurală* (1967) című, Ion Coteanu szerkesztésében megjelent tanulmánykötet.

Sok nyelvész és nem nyelvész tudatában a modern nyelvtudomány fogalma elsősorban a matematikai nyelvészettel azonos. A matematikai nyelvészet valóban a modern nyelvtudomány része, helytelen viszont túlbecsülni értékét, különösen a nyelvelmélet számára. Mint mindenütt,

úgy nálunk is vannak hívei és ellenzői. Ez utóbbiakkal nem érthetünk egyet, de nem is tartjuk a matematikai nyelvészetet diszciplinánk sarkkövének. A román nyelvtudomány hasznosnak tartja a matematikai nyelvészet művelését, alkalmazását minden esetben, amikor olyan megoldásokhoz segít, amelyek különben elérhetetlenek volnának, vagy matematikai pontossággal kívánjuk lemérni a különböző nyelvi elemek mennyiségi oldalát.

Szafolyóirataink gazdag nyelvstatisztikai, információ-elméleti és a gépi fordításra vonatkozó tanulmányt közöltek és közölnek állandóan. Hazánkban az első, nagyobb terjedelmű önálló kötetben megjelent eredeti matematikai nyelvészeti mű Solomon Marcus bukaresti matematika-professzor *Lingvistică matematică, Modele matematice în lingvistică* (1963) című munkája. Rá egy évre újabb könyve jelenik meg, a *Gramatica și automate finite* (1964). Edmond Nicolau bukaresti matematika-professzor *Introducere în cibernetică* (1964) című könyvéből a nyelvtudományt elsősorban az információs nyelvre vonatkozó rész érdekli. Legátfogóbb jellegű Marcus, Nicolau és Stati közös kézikönyve: *Introducere în lingvistică matematică* (1966). A strukturalista nyelvészet, betekintés a matematikai nyelvészetbe, matematikai modellek a nyelvtudományban, a nyelv algoritmikus modellezése, az információs nyelvek, a kozmikus nyelv, gépi fordítás, valószínűség, információ és entrópia a nyelvben, más statisztikai módszerek a nyelvtudományban és a kód, a formák automatikus felismerése külön fejezeteket kaptak a könyvben. Megjelenés előtt van a román nyelv generatív nyelvtana, azaz egy olyan nyelvtan, melynek felépítése a legnagyobb szerkezeti egységtől, a mondattól halad a kisebb egységek felé.

A modern román nyelvtudomány eredményeit tükrözi és egyben külföld felé is közvetíti az Alexandru Rosetti és Grigore Moisil szerkesztésében megjelenő *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, melynek eddig megjelent öt kötete a szervezési formákról, tudományos rendezvényekről is tájékoztat.

Korunk tudományosságát az egyes tudományágak határjelenségei is jellemzik. Ennek folytán vált például a stilisztika és poétika nyelvészeti diszciplinává. A Tudor Vianu, Alexandru Rosetti és Mihai Pop szerkesztésében megjelent *Studii de poetică și stilistică* (1966) című tanulmánykötet jó bizonyíték arra, milyen nagy jelentőségű a modern nyelvtudomány komplex fogalmi és eljárási apparátusa, korszerű tudományos módszere az irodalmi művek kifejezőeszközeinek elemzésében. Tatiana Slama Cazacu a pszichológus módszerével és kísérleteire támaszkodva gondolateltető nyelvelméleti problémákra tapintott rá *Limba și context* (1959) és *Comunicarea în procesul muncii* című művében. Az előbbiben többek között a nyelv alkotóelemeiről, a nyelvi jelről és értékéről, a nyelv technikájáról, a kontextusokról értekezik (ez a munkája *Langage et Contexte* címen franciául is megjelent Hágában). Az utóbbi számba veszi a nyelvészeti és lélektani szakirodalomnak a nyelv és munka genetikai összefüggéseire vonatkozó eredményeit, s kísérleti alapon vizsgálja a nyelv szerepének pszichológiai mozzanatait a munka folyamatában, a munka hatását a nyelvi érintkezésre.

*

Köztudomású, hogy az egyes tudományágak eredményeinek számbavétele, összevetése, nemis vetélkedése a nemzetközi kongresszusokon szokott történni. Nos, ezeken a román nyelvtudományt nemcsak a küldöttek képviselték. Követei voltak a mai román nyelvtudománynak azok az idegen nyelvű tanulmánykötetek is, amelyek a résztvevőkhöz eljutottak. A nyelvészek VIII., Oslóban tartott nemzetközi kongresszusát 1957-ben a román nyelvészek *Mélanges linguistiques* című kötettel köszöntötték. A VI. Nyelvtudományi Kongresszus résztvevői Münchenben a *Contributions onomastiques* (1958) lapjairól tájékozódhattak az onomasztika fejlettségéről a román nyelvtudományban. A IX. nemzetközi romanista kongresszuson, melyet 1959-ben Lisszabonban tartottak, küldötteink magukkal vitték a *Recueil d'études romanes* című alkalmi tanulmányköteteket is.

A gazdag termésre jellemző, hogy az Akadémia nyolc nyelvészeti szakfolyóirata (ezekből 1 francia, 1 német és 1 magyar nyelven jelenik meg), valamint az egyetemek, a filológiai társaság és szlavisták egyesületének hat nyelvészeti folyóirata együttesen sem tudja biztosítani az elkészült valamennyi nyelvészeti tanulmány, cikk közlését.

Tudjuk, hogy a román nyelvtudomány legfontosabb kutatási területeire szorítkozva is a legjelentősebb munkáknak csupán egy részét tudtuk — nemegyszer csak címének beiktatásával — itt számba venni. Nem tehettünk ki a szövegkiadványokra, a filológiai munkákra sem. Az a panorámikus kép, melyet a *Korunk* olvasói elé igyekeztünk tárni, mégis érzékelteti a mai román nyelvtudomány fejlettségi fokát. Az a kitekintés, amellyel a világ nyelvtudományához viszonyítottuk, vagy sommásan be-tájoltuk, utal arra is, hogy bátran állíthatjuk a világszínvonal mércéjéhez. Nincs szó sem túlzásról, sem pedig öndicséretéről. A kellő értékelést mások, a világ legjobb nyelvészei végezték el, amikor úgy döntöttek, hogy a X. nemzetközi nyelvész-kongresszust 1967. augusztus 28. és szeptember 2. között Bukarestben tartják. Alig telt el azóta nyolc hónap, s hazánk fővárosa egy másik nagy nemzetközi nyelvész-találkozó színhelye lett. A romanista nyelvtudomány és filológia XIII. Nemzetközi Kongresszusára gondolunk, amelyet ez év április 15-e és 20-a között tartottak Bukarestben. Több ország kívánta és ajánlotta fel e kongresszus megrendezését. A nemzetközi romanista nyelvészeti társaságnak az a 190 tagja, aki Romániára szavazott, azokat az eredményeket értékelte teljes illeté-kességgel, amelyeket hazánk nyelvészei és filológusai elértek.

Az a tény, hogy alig háromnegyed év leforgása alatt hazánk két nemzetközi kongresszus székhelye lett, a román nyelvtudomány nemzetközi tekintélyével magyarázható.

KÓSA FERENC *A magyar irodalmi nyelv kialakulása*

A magyar irodalmi nyelv történetének tanulmányozása az utóbbi években olyan jelentős fejlődésnek indult, hogy e kutatási terület új, önálló nyelvtudományi ággá alakult. Vele párhuzamosan fejlődött egy másik új stúdium is, a nyelvjárástörténet. A két tudományág egymással szoros, összefonódó viszonyban van. A nyelvjárástörté-